

ÖRGÜTSEL ETKİLİLİK VE OKUL TERKİ¹

ORGANIZATIONAL EFFECTIVENESS AND SCHOOL DROPOUT

Nejat İRA

Doç. Dr., Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Bölümü Eğitim Yönetimi Anabilim Dalı,
Çanakkale, Türkiye

Orcid: <https://orcid.org/0000-0002-2271-9353>

nejatira@gmail.com

Tuğçe G. ÇETİN

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Çanakkale, Türkiye

Orcid: <https://orcid.org/0000-0003-2741-0176>

tugcegcecin@mail.com

Miray DOĞAN

Doktora öğrencisi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Bölümü Eğitim Yönetimi Anabilim
Dalı, Çanakkale, Türkiye

Orcid: <https://orcid.org/0000-0002-6734-8947>

mraydogan@ymail.com

Received Date: 17-11-2019

Accepted Date: 24-12-2019

Published Date: 31-12-2019

Öz

Eğitim örgütlerinin amaçlarının gerçekleşmesi okul yöneticilerinin sorumluluğu altındadır. Eğitim sistemimizin sorunlarından biri olarak okul terki görülmektedir. Eğitim yöneticilerinin öğrencilerin okulu terk etme davranışlarının nedenleri ve önleme stratejilerinin yerinde tespiti ve çözüme yönelik politikalara yön vermesi okul terkiye yönelik öğrencilerin örgün eğitim içerisinde kalmasının bireysel ve toplumsal gelişimi açısından önem arz etmektedir. Okul yönetimi örgütsel etkililiği sağlayarak okul terkinin önlenmesinde etkili olabilir. Bu da okul yöneticisinin okul terkiye neden olan okul içi ve okul dışı nedenler ile ilgili çalışmalara bağlıdır. Bu çalışmadaki temel amaç okul yöneticilerinin okul terkiyi önlemeye yönelik ne tür çalışmalar yaptığını ortaya koymaktır. Araştırma nitel yaklaşımla gerçekleştirilmiştir. Araştırma verileri 2019-2020 öğretim yılı güz döneminde Çanakkale ilinde 7 orta ve ilkokulunda görev yapan 7 okul müdürü ile gerçekleştirilen yarı-yapılandırılmış görüşmeler yoluyla toplanmıştır. Veriler betimsel olarak analiz edilmiştir. Araştırma sonuçlarında, okul terkinin nedenleri olarak ailevi faktörler, sosyo-ekonomik durum ve öğrencinin sosyal çevresinin okul terki üzerinde etkili olduğu belirtilmiştir. Araştırma sonuçlarına göre okul terkinin izlenmesine yönelik öğrencilerin devam durumunun takip ettirilmesi, velilerle iş birliği yapılması gerektiği belirtilmiştir. Yönetimsel etkililik konusunda ev ziyaretlerinin önemli olduğu ifade edilmiştir. Araştırma sonuçlarına göre, öğrenciye okulun sevdirmesi gerektiği ve okulda sportif faaliyetlere yer verilmesinin önemi vurgulanmıştır. Etkili bir yönetimin olduğu okullarda öğrencinin okula devamının arttığı belirtilmiştir. Bu durumda okul terk oranlarının azalmasında etkili bir okul yönetiminin etkisinden söz etmek mümkündür. Okul müdürleri yönetim, aile ve diğer öğretmenlerin işbirliği halinde olması gerektiğini ifade etmiştir. Okulun samimi bir ortama sahip olması ve öğrenciler için cazip hale getirilmesi gerektiği belirtilmiştir.

Anahtar terimler: Örgütsel Etkililik, Okul Terki, Okul Müdürü

Abstract

It is the responsibility of school administrators to achieve the goals of educational organizations. School dropout is seen as one of the problems of our education system. The reasons of school leaving behaviors of students and determining the prevention strategies in place and giving direction to solution policies are important in terms of individual and social development of students who are leaving school in formal education. School management can be effective in preventing school dropout by providing organizational effectiveness. This is due to the duty of the school principal on the reasons of school dropout and in school reasons. The main purpose of this study is to determine what kind of work is done by school administrators to prevent dropout. The research was conducted with a qualitative approach. The data were collected through semi-structured interviews with 7 school principals working in 7 middle and primary schools in Çanakkale in the fall semester of 2019-2020 academic year. The data were analyzed descriptively. According to the results of the study, family factors, socio-economic status and social environment of the students were effective on school dropout. According to the results of the research, it is stated that the attendance of the students should be followed and cooperation should be made with

¹ Bu makale XI. Uluslararası Eğitim Denetimi Kongresinde sözlü sunulmuştur.

the parents in order to monitor the dropout. It was stated that home visits were important in terms of managerial effectiveness. According to the results of the research, it was emphasized that the students should be made to love the school and the importance of sports activities in the school. It is stated that the attendance of the students increases in the schools where there is an effective management. In this case, it is possible to talk about the effect of effective school management in decreasing dropout rates. School principals stated that management, family and other teachers should cooperate. It was stated that the school should have a friendly atmosphere and should be made attractive to the students.

Keywords: Organizational Effectiveness, School dropout, School principal

Giriş

Eğitim örgütleri bireylerin düzenli sosyalleşmelerini sağlayan, örgütlenmiş, toplumsal etkinlik ve ilişkileri içeren toplumsal bir yapı ögesidir (Özdemir, 2014). Eğitim örgütlerinin temel amacı öğrencilerin örgün eğitime aktif olarak katılmalarını sağlamaktır. Fakat eğitimin farklı kademelerinde öğrenciler eğitimleri sırasında okul terki ile karşı karşıya kalabilmektedirler. Okul terki kavramı genel olarak öğrenim süreci devam ederken öğrencinin çeşitli nedenlerle okuldan ayrılması olarak ifade edilebilir. Terk terimi ayrıca, öğrenim hayatına başladığı hâlde öğrenimini başarıyla bitirdiğini gösteren herhangi bir diploma ya da sertifika benzeri bir belge almadan çeşitli nedenlerle okulu terk etmek olarak da tanımlanabilmektedir (MEB, 2009). Bir öğrencinin devam ettiği bir programdan, programı tamamlamayıp diploma almadan ayrılmasıdır (Küçükarslan, 2019). Öğrenci okulu bilinçli olarak veya bilinçli tercihi dışında ortaya çıkan nedenlerden dolayı terk edebilir. Bu duruma neden olarak okulun sosyal veya fiziki şartlarındaki aksaklıklar gösterilebilir. Bu yaşanan gelişmeler öğrencinin eğitim süreci dışına itilmesi şeklinde de sonuçlanır (Bayhan & Dalgıç, 2012). Eğitim sistemi içerisinde herhangi bir öğrencinin, eğitimine devam etmeme kararı alması ya da eğitime devam etmenin gereğini yerine getiremeyerek süreçten ayrılmak zorunda kalması eğitsel açıdan istenmeyen bir durumdur (Karacabey & Boyacı, 2018). Dale'e (2010) göre eğitime katılmak, birey ve toplum için ekonomik açıdan fayda sağlamaktadır. Bu bağlamda Dale (2010), eğitimi terk etmenin ya da düşük eğitim almış olmanın, bireyin kalan hayatı boyunca daha az kazanmasına, işsizlik oranlarının yükselmesine, kamusal ve sosyal alanda yeni maliyetlerin oluşmasına yol açtığına dikkat çekmektedir. Okul terkinin etkileyen birçok neden söz konusu olabilir. Bu nedenlerden en önemli olanlardan biri de okul yönetiminin örgütsel etkililiğidir.

Karşlı'ya (2004) göre, etkili bir yönetici büyük betimlemeler yaparak detaylara saptmaktan kaçınır. Yönetici için etkililiğin ilk adımı; zamanın nereye gittiğini kaydetmektir. İkinci adım olarak kavramsal düzeye, mekanikten analize, verimlilikten sonuçlarla uğraşmaya geçmedir. Üçüncü adım, gücün üretken kılınmasıdır. Bu ise temelde kişiye saygıdır. Son adım ise akılcı girişimdir. Etkililik öğretilemesi zor olan fakat öğrenilmesi zorunlu olan bir kavramdır (Karşlı, 2004). Örgütsel etkililik de örgütün istediği ve amaçladığı sonuçlara ulaşma düzeyidir ve bunun yanında örgütün amaçlarını gerçekleştirebilecek düzeyde verimliliğini, sağlığını, dinamikliğini ve topluma yararlılığını sürdürebilmesidir. Eğitim örgütlerinde ise örgütsel etkililik eğitim hizmetini amaçlara uygun olarak üretmek ve eğitim örgütünün varlığını sağlıklı olarak sürdürmesini başarmaktır (Tosun, 1981). Bu anlamda, okul terki ve örgütsel etkililik birbiriyle ilişkili kavramlardır. Çünkü okul terk oranlarının düşürülmesi ve öğrencinin okula devamlılığının sağlanması, örgütsel etkililiğinin değerlendirilmesinde ve gerçekleştirmesinde bir başarı ölçütüdür. Bu açıdan yaklaşıldığında örgütsel etkililiğin en önemli ölçütlerinden birinin de öğrencilerin okulu terk davranışlarını engelleyerek okula devamlılıklarını sağlamak olduğu söylenebilir.

Örgün eğitime katılım ve eğitimli bir insan olmak birçok öğrenci için kendini yoksulluktan kurtardığı bir yaşam çizgisidir. Tüm toplumlar için eğitim vazgeçilmez bir kaynak olmasının yanı sıra, insanların ve ülkelerin ekonomik, kültürel ve toplumsal yönden güçlenmesi için de önemli bir etmen olarak görülmektedir (American Psychological Association [APA], 2010). Sosyal devlette temel eğitim bir haktır ve bireylerin eğitim görme ihtiyaçlarını gidermelidir. Bu bağlamda 14.06.1973 tarih ve 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanununda, Milli Eğitimin temel amaçları 'Türk milletinin tüm fertlerinin ilgi ve yeteneklerini geliştirerek gerekli bilgi, beceri, davranışlar ile birlikte iş görme alışkanlığı

kazandırarak bireyi hayata hazırlamak ve toplumun mutluluğuna katkıda bulunacak bir meslek sahibi olmalarını sağlamak’ olarak belirlenmiştir (MEB, 2009). Bu açıdan öğrencilerin okulu terk etme davranışı, eğitim sisteminin amaçlarına erişmesinde engel oluşturmakta ve bu durum da eğitimin bireysel ve toplumsal düzlemde sosyo-kültürel ve ekonomik işlevlerin gerçekleştirilmesinde birtakım zorlukları ve aksaklıkları beraberinde getirmektedir. Eğitim aracılığıyla bireyler kaliteli meslek, ahlak, üretken ve yenilikçi olma ve kendini yenileme alışkanlığı gibi nitelikler kazanmaktadır. Dolayısıyla eğitimin yokluğu, tüm bunlarda erişilecek kazanımlara engel olmakla beraber suça karışma, çocuk işçiliği, istismara uğrama, küçük yaşta evlilik ve hamilelik gibi pek çok olumsuz davranışla karşılaşılmasını da yol açmaktadır. Eğitimin bireysel düzlemdeki bireylerin kendilerini gerçekleştirme işlevi, toplumsal düzlemde kalkınma, sağlık, refah ve zenginliğin artmasına yansımaktadır. Bu nedenle, okul terk oranlarının düşürülmesi ve örgün eğitimin sürekli biçimde desteklenmesi toplumsal bütünlüğün sağlanması ve sürdürülmesi bağlamında oldukça önemlidir (Tezcan, 2015). Türkiye’de 30.03.2012 tarihli, 6287 sayılı kanun ile 2012-2013 eğitim öğretim yılından itibaren 12 yıllık temel eğitim yasal olarak zorunlu ve ücretsizdir (MEB, 2009). Ancak birçok öğrenci, birtakım engeller yüzünden örgün eğitim sürecinden uzaklaşabilmekte ve okulu terk edebilmektedir. 2017-2018 Milli Eğitim İstatistiklerine göre, Türkiye’de okul öncesi eğitim, ilköğretim ve ortaöğretim düzeyinde, 9 milyon 394 bin 125’i erkek, 8 milyon 714 bin 735’i kız olmak üzere toplam 18 milyon 108 bin 860 öğrenci örgün eğitim almaktadır. Örgün eğitimdeki öğrencilerden 15 milyon 88 bin 592’si resmi, 1 milyon 440 bin 577’si özel ve 1 milyon 579 bin 691’i ise açık öğretim kurumlarında eğitim görmektedir (MEB, 2017).

Avrupa Birliği İlerleme Raporu’nda (2011), Türkiye’nin eğitim alanında oldukça ilerleme gösterdiğini belirtmiş ancak hala erken okul terki oranının Avrupa ortalamasının çok üzerinde olduğu vurgulanmıştır. Türkiye İlerleme Raporu’nda (2012), ortaöğretime kayıt oranlarının (özellikle kız öğrenci kayıt oranlarının) artmasına rağmen erken okul terkinin Türkiye’de hala büyük bir problem olduğu ifade edilmiştir (Avrupa Komisyonu, 2012:81). Avrupa Birliği’ne bağlı araştırma şirketi EUROSTAT’IN (2017), istatistiksel amaçları doğrultusunda operasyonel olarak İşgücü Anketinde (Labour Force Survey-LFS) Türkiye okulu terk etmede Avrupa ilk sırada yer almaktadır. Eğitim örgütlerinden beklenen öğrencilerin örgün eğitime aktif olarak katılmalarını sağlamaktır. Eğitim sistemimizin stratejik planlarının uygulanmasında yöneticilere düşen görev okul terkinin önlenmesidir. Düşük sosyo-ekonomik düzeyde yer alan, ilgisiz ve/veya otoriter anne-baba tutumlarının sergilendiği ailelerden gelen; özyeterlik düzeyi, akademik motivasyon düzeyi, benlik saygısı düşük olan; akran ve öğretmen ilişkileri bozuk olan, sigara, madde kullanımı davranışları ile anti-sosyal davranışlar sergileyen (Küçükarslan, 2019; Sorensen, 2019; Karacabey, & Boyacı, 2018, Bülbül, 2012) öğrencilerin okul terki potansiyellerinin ve davranışlarının daha yüksek ve sık olduğu araştırmalarda görülmektedir. Bradley ve Renzulli, (2011), göre okul terkinin nedenleri sadece ailenin sosyoekonomik durumu, toplumsal cinsiyet, etnik kimlik gibi okul dışı ölçütler ile sınırlamamak gerekmektedir. Okul terkinin sebeplerini incelerken iki kuramsal yaklaşımdan faydalanılabilir. Bu yaklaşımlardan birincisi, öğrencinin çeşitli sebeplerle okul dışına “itilmesine”, ikincisi ise öğrencinin okul dışına “çekilmesini” ifade etmektedir. “Okul dışına itilme”, okulu terk etmenin arkasındaki sebepleri okulun içerisinde aranmalıdır. Bu modele göre; çeşitli sebeplerle okul yönetimi ve öğretmenler tarafından dışlanma ve göz ardı edilme durumu, öğrencilerin başarısız olmalarına ve bu sebeple kendilerini yetersiz hissetmelerine neden olmaktadır. Bir diğer model olan “okul dışına çekilme” ise, dışsal etmenlerin okul terki üzerine etkilerine yoğunlaşır ve aile yapısının, öğrencinin yaşadığı mekânın, sosyo-ekonomik durumun, kültürün okul terki üzerindeki etkilerini açıklamaktadır. İlgili alanyazı incelendiğinde de okul terkinin ailevi, kişisel, akademik, sosyal ve çevresel nedenleri üzerine çeşitli araştırmalar yapıldığı görülmektedir (Alfonso vd, 2018; Bülbül, 2012; Bayhan & Dalgıç, 2012; Çankaya&Serin, 2018; Taylı, 2008).

Bu bağlamda, okul terkinin önüne geçilebilmesi için kapsamlı akademik çalışmalara ihtiyaç duyulmaktadır. Ancak ilgili alanyazında okul terki ve örgütsel etkililik arasındaki ilişkinin incelendiği çalışmaya rastlanılmamıştır. Okul yönetimi örgütsel etkililiği sağlayarak okul terkinin önlenmesinde etkili olabilir. Bu da okul yöneticisinin okul terkine neden olan okul içi ve okul dışı nedenler ile ilgili çalışmalara bağlıdır. Bu çalışmadaki temel amaç okul yöneticilerinin okul terkinin önlemeye yönelik ne tür çalışmalar yaptığını ortaya koymaktır.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, örgütsel etkililik ve okul terki arasındaki ilişkiyi incelemektir. Örgütsel etkililiği sağlamada en önemli sorumluluğu olan yöneticilerin okul terkinin azaltmaya ya da ortadan kaldırmaya yönelik olarak ne tür önlemler aldığını ve çalışmalar yaptıklarını belirlemektir. Bunun yanında, okul terkinin önlemeye yönelik çalışmaları örgütsel etkililik açısından ortaya koymaktır. Araştırmanın amacı doğrultusunda aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

1. Size göre öğrencilerin okulu terk etme davranışının altında yatan nedenler nelerdir?
2. Okulunuzdaki okul terklerinin izlenmesine yönelik ne tür çalışmalar yapıyorsunuz?
3. Okulunuzdaki okul terkinin önlemek için ne tür önlemler alıyorsunuz?
4. Okul terki ile ilgili yaşadığınız örnek bir olayı anlatır mısınız?
5. Okulunuzun etkili bir okul olmasında okul terk oranlarının bir ölçüt olması gerektiğini düşünüyor musunuz? Neden?
6. Okulunu etkili bir şekilde yöneten bir okul yöneticisi okulundaki okul terkleriyle ilgili olarak ne tür çalışmalar yapmalıdır? Niçin?
7. Çevrenizdeki okullarda okul terkinin önlemeye yönelik ne tür çalışmalar yapılmaktadır?
8. Konuyla ilgili başka görüşleriniz var ise belirtir misiniz?

Araştırmanın Yöntemi

Bu çalışmada, betimsel nitel araştırma yaklaşımı kullanılmıştır. Nitel araştırma; gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama tekniklerinin kullanıldığı, algılar ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma olarak tanımlanmaktadır (Yıldırım & Şimşek, 2005). Nitel betimsel yaklaşım, araştırmaya katılan katılımcıları ve ortamına ilişkin ayrıntılı açıklamalar yapmayı gerektirmektedir (Cresswell, 2005). Bu araştırmanın verileri, yarı-yapılandırılmış görüşme tekniğiyle toplanmış ve veriler betimsel olarak analiz edilmiştir. Araştırmada nitel betimsel araştırma yaklaşımının kullanılmasının birden fazla nedeni bulunmaktadır. Bu nedenler arasında aşağıdakiler yer almaktadır:

1. Okul müdürlerinin örgütsel etkililik ve okul terki sürecine ilişkin görüşlerini ayrıntılı ve bütüncül olarak anlattıklarına ve algılarına göre incelemek.
2. Görüşme sorularını araştırma verilerini temel alarak analiz etmek.
3. Okul müdürlerinin her bir görüşme sorusuna ilişkin açıklamalarındaki benzerlik ve farklılıkları ortaya çıkarmak.

Katılımcılar

Araştırmaya katılan okul müdürleri nitel araştırma yaklaşımı içinde yer alan amaçlı örnekleme yöntemlerinden ölçüt örnekleme yoluyla belirlenmiştir (Yıldırım & Şimşek, 2005). Bu amaçla katılımcıların belirlenmesinde, araştırmaya gönüllü katılım ve ortaöğretim okul müdürü olma biçiminde iki temel ölçüt dikkate alınmıştır. Araştırmaya 2019-2020 öğretim yılı güz döneminde Çanakkale ilinde 7 orta ve ilkokulda görev yapan 7 okul müdürü oluşturmaktadır. Araştırmaya katılan okul müdürlerinin kişisel özellikleri Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1 Araştırmaya Katılan okul Müdürlerinin Kişisel Özellikleri

Katılımcı	Cinsiyet	Öğrenim Durumu	Mesleki Kıdem
ALİ	Erkek	Yüksek Lisans	1 Yıl
NURİ	Erkek	Yüksek Lisans	25 Yıl
GÜL	Kadın	Lisans	15 Yıl
MURAT	Erkek	Lisans	17 Yıl
KADİR	Erkek	Lisans	24 Yıl
CANAN	Kadın	Lisans	18 Yıl
HAKAN	Erkek	Lisans	25 Yıl

Tablo 1' e göre okul müdürlerinin öğrenim durumları değerlendirildiğinde, 2'sinin yüksek lisans, 5'nin lisans mezunu olduğu görülmektedir. Okul müdürlerinin 5'i erkek, 2'si kadındır. Okul müdürlerinin 3'ü 24-25 yıl mesleki kıdem sahipken, 3'ü 15-17-18 yıllık mesleki kıdeme sahiptir. Bir okul müdürünün mesleki kıdemi 1 yıl olarak ortaya çıkmıştır.

Verilerin Toplanması ve Analizi

Araştırmada elde edilen veriler yarı-yapılandırılmış görüşme tekniğiyle toplanmıştır. Okul müdürleri ile yapılan görüşmeler yaklaşık 20 dakika ile 60 dakika arasında değişen sürelerde yapılmıştır. Görüşme sonunda elde edilen veriler dört aşamada betimsel olarak analiz edilmiştir (Miles & Huberman, 1994). Betimsel analiz yaklaşımında, araştırma sorularının ortaya koyduğu temalara göre oluşturulmasını ve görüşmede kullanılan sorular dikkate alınarak sunulmasını gerektirmektedir (Yıldırım & Şimşek, 2005). Görüşmeye dayalı nitel araştırma verilerinin analizinde, ses kayıtlarının yazıya dökülmesi, dökümlerin doğruluğunun kontrol edilmesi, görüşme indekslerinin oluşturulması ve güvenilirlik çalışmasının yapılması önemli aşamalardır (Kvale, 1996). Araştırma kapsamında kullanılan betimsel analiz sürecinin aşamaları olarak ses kayıtlarının yazılı dökümü analiz öncesi hazırlanmıştır. Okul müdürlerinin görüşlerine göre veriler gruplandırılarak ilgili soru ile eşleştirilmiştir. Okul müdürlerinin görüşlerine göre temalar oluşturularak sınıflandırmıştır. Son aşama olarak veri analizinde veri sınıflandırma aşamasında belli temalar altında kodlanan okul müdürlerinin görüşlerinden hangilerinden doğrudan alıntı yapılacağına bu aşamada karar verilmiştir. Araştırmada belirtilen analiz sürecinin her bir aşaması iki araştırmacı tarafından ayrı ayrı yapılmıştır. Ayrıca, araştırmada inanılırlığın sağlanması için; veriler yorumsuz olarak sunulmuştur, verilerin, analizini birden fazla araştırmacının yapması, verilerin analizinde sürekli karşılaştırma yönteminin benimsenmesi ve verilerin analizinde kuramsal çevreye bağlı kalınması sağlanmıştır. Yapılan analizler sonucunda okul müdürlerinin görüşleri 5 tema altında toplanmıştır.

Bulgular

Araştırma bulgularına göre, okul müdürlerinin okul terki nedenleri, okul terkine yönelik önlemler, örgütsel etkililik okul terki, yönetsel etkililik okul terki, çevredeki okul terki nedenleri, okul müdürünün etkililiği ve okul terkine yönelik önlemlere ilişkin 5 tema oluşturulmuştur. Bu temalar Tablo 2'de belirtilmiştir.

Tablo 2 'de görüldüğü üzere, okul terkinin nedenleri arasında katılımcı Ali, Nuri, Gül, Murat ve Kadir ailevi faktörler üzerine vurgu yapmıştır. Katılımcı Nuri, Kadir ve Canan okul terkinin bir başka nedeni olarak sosyo-ekonomik durum faktörünü belirtmiştir. Katılımcı Canan ve Hakan bu faktörlere ek olarak öğrencinin sosyal çevresinin okul terki üzerinde etkisi olduğunu belirtmiştir. Katılımcılardan Ali okul terkinin altında yatan nedenler hakkında şu ifadeleri kullanmıştır:

Tablo 2. Okul Müdürlerinin Okul Terki Nedenleri, Okul terkinin izlenmesi, Okul Müdürünün Okul Terkini Azaltmak İçin Yaptığı Çalışmalar, Örgütsel Etkililik Okul Terki ilişkisi, Okul Terkine Yönelik Önlemler

Katılımcı	Okul Terkinin Nedenleri	Okul Terkinin İzlenmesi	Okul Müdürünün Okul Terkini Azaltmak İçin Yaptığı Çalışmalar	Örgütsel Etkililik Okul Terki İlişkisi	Okul Terkine Yönelik Önlemler
Ali	Okula uyum sağlayamama, ailevi nedenler	Öğrencinin devam takibinin yapılması	Rehber öğretmeni ve okul müdür yardımcısı ile iş birliği yapılması	Okulun etkililiği ve okul terk oranı arasında negatif bir korelasyon vardır	Sıcak ve samimi bir okul ortamı yaratmak
Nuri	Ailevi faktörler, sosyo-ekonomik nedenler	Öğrencinin devam takibi ve veliler ile iş birliği yapılması	Ev ziyaretleri yapılması	Akademik ve psiko-sosyal gelişim açısından aralarında ilişki vardır	Etkili bir okul yönetişimi oluşturmak
Gül	Öğrencinin sosyal çevresi, ailevi faktörler	Öğrencinin devam takibinin yapılması	Ev ziyaretleri ve okul rehber öğretmeni ile iş birliği yapılması	Etkili bir yönetim var ise okul terk oranı azalır	Yöneticinin etkili bir okul ortamı yaratması
Murat	Aile faktörü	İlk ders yoklaması yapılması ve aileye mesaj atılması	Okul rehber öğretmenin sahada aktif çalışması ve öğrenciye sosyal aktivite imkânı sunma	Etkili bir okulda öğrencinin okula bağlı artar ve okul terk oranı azalır	Okul, aile ve rehberlik servisinin iş birliği içinde olması
Kadir	Ailevi ve ekonomik faktörler	Öğrenci devam takibinin yapılması	Öğrenciye okulu sevdirmek için rahat ve koşulsuz kabul gördüğü bir okul imkânı sunma	Etkili bir yönetimin şartı öğrencinin okul devam oranının yüksek olmasıdır	Veli öğretmen ve yöneticinin iş birliği halinde olması
Canan	Öğrencinin yaşadığı çevre, sosyo-ekonomik faktörler	Öğrenci devam takibinin yapılması	Okulda sportif etkinliklere yer verme	Etkili bir okulda okul terki az olur	Öğrenci için okulun cazip hale getirilmesi ve veli ile iş birliği halinde olunması
Hakan	Akran grubu ve sosyal çevre	Öğrenci devam takibinin yapılması	Rehber öğretmenin öğrenciler ile birebir görüşmesi	Etkili yönetim ile okul terki arasında zıt bir ilişki vardır	Öğrenci için okulun cazip hale getirilmesi

“Bu konuda öğrencinin okula karşı tutum ve davranışlarında birtakım farklılıklar olabiliyor. Öğrencinin kendisinden kaynaklı sorunlar da olabilir. Mesela bunlardan bir tanesi genel olarak derslere ısınamama, öğretmenlere ısınamama, okul ortamına uyum sağlayamama gibi nedenler öğrencide fobi oluşumunu etkileyebiliyor. Bunun yanında bir başka nedense ailelerin iç işlerinde yaşamış oldukları birtakım problemler öğrenciye yansıyabiliyor bu da öğrencinin hem akademik başarısını hem de psikolojik durumunu etkileyebiliyor. Aile öğrenciyle ilgilenemeyebiliyor. İlgilenmediğinden ötürü öğren okulda başarısız olabiliyor. Diğer arkadaşları tarafından dışlanabiliyor. Bu da çocukta okula karşı olumsuz tutum ve davranışları tetikliyor.”

Araştırmada okul terkinin izlenmesine yönelik katılımcılardan Ali, Nuri, Gül, Murat, Kadir, Canan ve Hakan öğrencilerin devam durumunu takip ettiklerini ifade etmiştir. Bunun yanında katılımcı Nuri velilerle iş birliği yapılması gerektiğini belirtmiştir. Katılımcı Kadir öğrenci takibinde ilk ders

yoklama alınmasının gerekliliğini ifade etmiştir. Katılımcılardan Nuri okul terkinin izlenmesine yönelik olarak aşağıdaki ifadeleri kullanmıştır:

“En başta öğrencilerin devamsızlıklarını itinayla takip ediyoruz. Öğrenci velilerine öğrencinin okula gelmemesi durumunda günlük olarak mesaj atıyoruz. Bu sayede veliler öğrencinin okulda olup olmama durumlarında haberdar ediliyor. Eğer öğrenci okula devam etmez ise mevzuat gereği yedi, on dört ve yirmi bir güne ulaşan devamsızlıklarda öğrencilerin evine devamsızlık mektubu gönderiyoruz.”

Katılımcılardan Ali, Gül, Murat ve Hakan örgütsel etkililik konusunda rehber öğretmenin etkili olması gerektiğini ifade etmiştir. Katılımcı Nuri ve Gül yönetsel etkililik konusunda ev ziyaretlerinin önemli olduğunu ifade etmiştir. Katılımcı Kadir öğrenciye okulun sevdirelmesi gerektiğini ifade etmiştir. Katılımcı Canan okulda sportif faaliyetlere yer verilmesi gerektiğini ifade etmiştir. Araştırmanın katılımcısı Gül yönetsel etkililik ve okul terki arasındaki ilişkiyi şu şekilde ifade etmiştir:

“Okulu bir organizmaya benzetirsek, bir okul müdürünü de organizmanın beyni olarak düşünebiliriz. Beyin ne kadar işlevsel olursa yani bir okul müdürü ne kadar etkin olursa okulunun başarısı da bununla doğru orantılı olur. Bizim malzememiz ve en önemli unsurumuz öğrenci, biz öğrencileri ne kadar okula bağlayabilir, onlara okulu ne kadar sevdirebilirsek okul terki de bu oranda azalmış olur. Öğrenci ne kadar okula bağlı olur ve de okula devam ederse bu doğrultuda da okul başarısı artacaktır. Bunun yolu da beynin iyi çalışmasına yani biz yöneticilerin görevlerini iyi yapmalarına bağlıdır.”

Katılımcılardan Ali, Nuri, Gül, Murat, Kadir, Canan ve Hakan etkili bir yönetimin olduğu okullarda öğrencinin okula devamının arttığını belirtmiştir. Bu durumda okul terk oranlarının azalmasında etkili bir okul yönetiminin etkisinden söz etmek mümkündür. Araştırmada yer alan Murat etkili bir yönetimin olduğu okullarda okul terki oranlarına yönelik görüşünü şu ifadelerle dile getirmiştir:

“Eğer okul etkili bir okulsu bu öğrencinin okula bağlılığı ve devamıyla olur. Okulun etkili bir okul olmasının belki de en temel nedeni öğrenci devamıdır. Okul ve okulda bulunan her çalışan öğrenci için vardır. Okulun var olma sebebi zaten öğrencidir.”

Katılımcıların hepsi yönetim, aile ve diğer öğretmenlerin işbirliği halinde olması gerektiğini ifade etmiştir. Okulun samimi bir ortama sahip olması gerektiğini ve öğrenciler için cazip hale getirilmesi gerektiğini savunmuştur. Araştırmaya katılan Canan öğrencilerin okul terki davranışında bulunmaması için alınması gereken önlemleri şöyle dile getirmiştir:

“Okulumuzda sportif etkinliklere yer veriyoruz. Öğrencilerimiz tenffüs saatlerinde bahçede enerjisini atabiliyor. Okulumuzda halı saha imkanımız var özellikle erkek öğrenciler tenffüslerde burada vakit geçiriyorlar. Kız öğrenciler için de voleybol, masa tenisi gibi imkanlarımız var. Öğrencilerimiz okula hem eğitim görmeye hem de bunun yanında sportif faaliyetlerde bulunarak bedensel gelişimlerini de gerçekleştirmiş oluyor.”

Sonuç ve Öneriler:

Etkililik ölçütü çıktının girdiye oranı olarak tanımlanmaktadır. Okulu terk oranlarını düşündüğümüzde öğrenci okulun en önemli girdisini oluşturmaktadır. Katılımcı müdürlerin görüşlerine göre örgütsel etkililiği sağlayacak olan ve bu yolla örgütsel performansı artıracak olan yöneticidir. Yöneticinin çabası ve yeteneği gibi etkenlerin yanı sıra astları etkilemesi ve liderlik yapması örgütü bulunduğu çevrede daha etkili hale getirecektir. Okulu terk oranları örgütsel etkililiğin en önemli ölçütlerinden biridir. Okul terkinin azaltılması ve önlenmesine yönelik önlemler alınmazsa uzun vadede örgütsel

yaşamı tehlikeye sokabilir. Çünkü okulun varlık nedeni öğrencidir. Okullarda okul terkinin en az düzeye indirmek veya tamamen ortadan kaldırmak için okulun paydaşlarıyla iş birliği içerisinde hareket etmesi gerekmektedir. Bununla birlikte, okul terkinin önlenmesinde yoğun bir şekilde bürokratik önlemlerin değil daha hümanistik ve etkileyici yaklaşımların kullanılması, aileye yönelik çalışmalar yapılması, okul yöneticilerinin sadece bir yönetici olarak davranmaması, liderlik özelliklerine sahip olup okulun tüm paydaşlarını sürece dâhil etmesi, okulda görev yapan tüm personelin rollerinin beklentilerini bilip kendilerini okula adayarak çalışmalarını sağlaması, Okulların öğrencilerin bütün ihtiyaçlarını; fiziksel, sosyal ve bilişsel becerilerini karşılayacak şekilde yapılandırılması ve öğrencileri sahiplenmesi, böylelikle okulun dışına itici engellerin ortadan kaldırılması gerekmektedir. Bu gerekliliklerin yerine getirilmesi okul terki oranını önemli ölçüde azaltacak önerilerdir.

KAYNAKÇA

- Avrupa Komisyonu (2012). Europe 2020 target: Early leavers from education and training. Retrieved from https://ec.europa.eu/education/policy/school/earlyschool-leavers_en. Erişim Tarihi: 02.09.2019
- American Psychological Association. (2012). Facing the school dropout dilemma. Washington, DC: Author. <http://www.apa.org/pi/families/resources/school-dropout-prevention.pdf> Erişim tarihi: 20.09 2019.
- Avrupa Komisyonu. (2011). Erken okulu bırakmayı azaltmaya yönelik politikalar hakkında 28 Haziran 2011 tarihli Avrupa Konseyi Tavsiyesi. Erişim Tarihi:02.09.2019
- Bayhan, G. Dalgıç, G. (2012). Liseyi Terk Eden Öğrencilerin Tecrübelerine Göre Okul Terki, *İnönü üniversitesi eğitim fakültesi dergisi*,13(3), s: 107-130
- Bradley, C. L., & Renzulli, L. A. (2011). The complexity of non-completion: Being pushed or pulled to drop out of high school. *Social Forces*, 90, 521–545.
- Creswell, J. W. (2005). Educational research: Planning, conducting, and evaluating quantitative and qualitative research. (Second Edition). New Jersey: Pearson Education Inc.
- Cankaya, S., & Serin, O. (2018). Analysis of the Relationship Between School Heads' Leadership, Problem Solving and Critical Thinking Skills. *Online Journal of Communication and Media Technologies*, 8(1), 26-40.
- Dale, R. (2010). Early school leaving, lessons from research for policy makers, NESSE Report. Retrieved from <http://www.nesse.fr/nesse/activities/reports/activities/reports/early-school-leaving-report>.
- Alfonso, J. G., Antelm-Lanzat A. M., Cacheiro-González, M. L. and Pérez-Navío, E.(2018): School dropout factors: a teacher and school manager perspective, *Educational Studies* s.3-17
- Karacabey, M. F. & Boyacı, A. (2018). Okulu Terk Eden Ortaöğretim Öğrencilerinin Okulu Terk Etme Nedenleri ve Sosyo-Ekonomik Profilleri: Şanlıurfa Örneği. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 24,(2), ss: 247-293
- Karslı, D.(2004). Yönetmelik Etkililik. Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Kavak, Y. (2011). Türkiye’de nüfus ve eğitim: Uzun vadeli (2010-2050) nüfus projeksiyonları ve eğitim sistemine yansımaları. *Milli Eğitim Dergisi*, 192,s: 86-105.
- Kvale, S. (1996). Interviews: An introduction to qualitative research interviewing. California: Sage Publication.
- Küçükarslan.E (2019). Meslek lisesi öğrencilerinin okul terkinde rol oynayan faktörler ve önleme stratejilerine ilişkin yönetici öğretmen ve öğrenci görüşleri: Ab ülkeleri ile karşılaştırılması Ankara üniversitesi eğitim bilimleri enstitüsü eğitim yönetimi ve politikası anabilim dalı eğitim yönetimi ve teftişi programı. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara
- Kayıkçı, K. (2001).”Yönetici Yetiştirme Sorunu”, Milli Eğitim Dergisi, 150.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2017). *Milli eğitim istatistikleri örgün eğitim 2016-2017*. Ankara: MEB.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2013). Ortaöğretimde sınıf tekrarı, okul terk sebepleri ve örgün eğitim dışında kalan çocuklar politika önerileri raporu. <http://www.meb.gov.tr/earged/unicef/Sınıf%20Tekrarı,%20Okul%20Terki%20Politika%20Raporu.pdf>

- Milli Eğitim Bakanlığı. (2009). *Milli Eğitim Temel Kanunu*. Retrieved from http://personel.meb.gov.tr/daireler/mevzuat/mevzuatlar/milli_egitim_temel_kanunu_1739.pdf. Erişim Tarihi: 21.09.2019
- Miles, M. B. & Huberman, A. M. (1994). *An expanded sourcebook qualitative data analysis*. Second Edition. California: Sage Publications, Inc.
- Sorensen, L.C. (2019). Big Data” in Educational Administration: An Application for Predicting School Dropout Risk. *Educational Administration Quarterly*. 55(3) 404–446
- Tezcan, Mahmut (2015). *Eğitim Sosyolojisi*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Tosun, M. (1981). *Örgütsel Etkililik*. Ankara: TODAİ Yayınları
- Töremen, F. & Kolay, F. (2003). “İlköğretim Okul Yöneticilerinin Sahip Olması Gereken Yeterlilikler”, *Milli Eğitim Dergisi*, Güz (160).
- UNICEF. (2013). Ortaöğretimde sınıf tekrarı, okul terk sebepleri ve örgün eğitim dışında kalan çocuklar politika önerileri raporu. Retrieved from http://www.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2014_07/07035316_politikaraporu_baski_final.pdf. Erişim Tarihi: 11.09.2019
- EUROSTAT: Statistics Explained. http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Glossary:Early_leaver_from_education_and_training Erişim Tarihi: 10.09.2019
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2005). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. (5. Baskı). Ankara:Seçkin Yayıncılık.

Extended Abstract

Educational institutions are social structure elements that ensure the socialization of individuals regularly and include social activities and relations (Özdemir, 2014). The main purpose of educational organizations is to enable students to actively participate in formal education. However, students at different levels of education may face school drop-out during their education. The concept of school drop-out can be expressed as leaving the student for various reasons while the learning process is in progress. The term dropout can also be defined as leaving the school for various reasons without receiving any diploma or certificate similar certificate indicating that the student has successfully completed his / her education (MEB, 2009). School management can be effective in preventing school dropout by providing organizational effectiveness. It is the responsibility of school administrators to achieve the objectives of educational organizations. School dropout is seen as one of the problems of our education system. The reasons of school dropout behaviors of students and determining the prevention strategies in place and giving direction to solution policies are important in terms of individual and social development of students who are dropout school in formal education. School management can be effective in preventing school dropout by providing organizational effectiveness. This is due to the work of the school administrator on the reasons of school drop-out and in-school reasons. The main purpose of this study is to determine what kind of work is done by school administrators to prevent dropout. In this research, descriptive qualitative research approach was used. The data of this study were collected by semi-structured interview technique and the data were analyzed descriptively. The school principals who participated in the study were identified through criterion sampling among purposeful sampling methods included in the qualitative research approach (Yıldırım & Şimşek, 2005). For this purpose, two main criteria were taken into consideration in the determination of the participants: voluntary participation in the research and being a school principal. The study consists of 7 school principals working in 7 middle and primary schools in Çanakkale in the fall semester of 2019-2020 academic year. Themes were created and classified according to the opinions of school principals. As a final step, it was decided at this stage which of the opinions of the school principals coded under certain themes in the data classification stage was directly quoted. According to the findings of the research, 5 themes related to school dropout reasons; school dropout measures, organizational effectiveness school dropout, managerial effectiveness school dropout, surrounding school dropout reasons, school principal effectiveness and school dropout measures were created. According to the results of the study, family factors, socio-economic status and social

environment of the students were effective on school dropout. According to the results of the research, it is stated that the attendance of the students should be followed and cooperation should be made with the parents in order to monitor the drop-out. It was stated that home visits were important in terms of managerial effectiveness. According to the results of the research, it was emphasized that the students should be made to love the school and the importance of sports activities in the school. It is stated that student attendance is increased in schools with effective management. In this case, it is possible to talk about the effect of effective school management in decreasing dropout rates. School principals stated that management, family and other teachers should cooperate. It was stated that the school should have a friendly atmosphere and make it attractive for students. The efficiency criterion is defined as the ratio of output to input. Considering the dropout rates, the student is the most important input of the school. According to the views of the participating managers, it is the manager who will ensure organizational effectiveness and thereby increase organizational performance. In order to minimize or eliminate school dropout in schools, the school needs to cooperate with its stakeholders. However, school principals should use of more humanistic and impressive approaches rather than intensive bureaucratic measures in the prevention of school dropout. Activities should be made for the family, not only as the administrators of the school administrators, but also with leadership characteristics and involving all the stakeholders of the school.